

WYBUR ZAJĘĆ WIDZISZ BŁĄD?

Dobre praktyki w zakresie indywidualizacji programu studiów

Autorka: Maria Zagajewska
Korekta: Julia Sobolewska
Skład: Jakub Persjanow

Ministerstwo
Edukacji i Nauki

Zadanie publiczne współfinansowane jest ze środków
otrzymanych od Ministerstwa Edukacji i Nauki

Warszawa, 2021 r.

Spis treści

Wstęp	4
Ogólne informacje na temat programów studiów i indywidualizacji - podstawa prawna	4
Opis projektu, metody pozyskiwania informacji	6
Czym są dobre praktyki?	7
Wybrane dobre praktyki	8
Przedmioty obieralne	8
Specjalizacje i specjalności	13
Modyfikacja/dostosowanie programu studiów	14
Studia międzywydziałowe	16
Programy wymian	18
Inne	18
Podsumowanie	21

Wprowadzenie

Niniejsza publikacja jest jednym z efektów zadania Organizowanie i animowanie działań na rzecz środowiska akademickiego Ministerstwa Edukacji i Nauki, realizowanego przez Parlament Studentów RP. Jej celem jest przybliżenie wszystkim zainteresowanym zagadnienia indywidualizacji programu studiów - podstawy prawnej, źródeł pozyskiwania informacji o stanie faktycznym w uczelniach i możliwościach realnego zapewniania indywidualizacji studentom. Przede wszystkim przedstawione zostaną dobre praktyki, które funkcjonują już w polskich uczelniach i mogą być zaimplementowane w kolejnych jednostkach. Część z opisanych rozwiązań pochodzi z konkretnych uczelni, co zostało zaznaczone, natomiast inne dostrzegalne są w szerszej skali i przybierają różne formy.

Zachęcamy do zapoznania się z zebranymi w tej publikacji materiałami, czerpania z doświadczenia połączonego z innowacyjnym podejściem na przywołanych uczelniach i - co najważniejsze - starania o wprowadzenie sprawdzonych już w praktyce rozwiązań, właściwie dostosowanych, również na Waszej uczelni. Mamy nadzieję, że liczba dobrych praktyk w tym zakresie będzie się tylko zwiększać.

Wstęp

Ogólne informacje na temat programów studiów i indywidualizacji - podstawa prawna.

Indywidualizacja programu studiów umożliwia dostosowanie studiów do zainteresowań, predyspozycji i możliwości studenta w celu pełnego rozwoju osobowościowego, naukowego, badawczego i artystycznego - wsparcie najmocniejszych cech i niwelowanie słabych stron. Jest to prawo każdej osoby, studiującej w Polsce, bez względu na osiągnięcia czy wyniki w nauce.

Jego realizacja może przybierać rozmaite formy - do najpopularniejszych należy wybór przedmiotów (fakultetów), a także specjalności czy specjalizacji.

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 września 2018 r. w sprawie studiów w par. 3 ust. 3 stanowi:

“Program studiów umożliwia studentowi wybór zajęć, którym przypisano punkty ECTS w wymiarze nie mniejszym niż 30% liczby punktów ECTS, (...)”

Mniej oczywistymi, choć równie istotnymi elementami indywidualizacji są:

- ✓ laboratoria, lektoraty, praktyki, seminaria;
- ✓ modyfikacja lub dostosowanie programu studiów w ramach indywidualnej organizacji studiów, indywidualnego toku studiów lub indywidualnego planu studiów;
- ✓ studia międzywydziałowe;
- ✓ programy wymian, zarówno krajowych, jak i zagranicznych;
- ✓ diamentowy grant.

Opis projektu, metody pozyskiwania informacji

W ramach zadania *Organizowanie i animowanie działań na rzecz środowiska akademickiego* Ministerstwa Edukacji i Nauk, realizowanego przez Parlament Studentów RP przeprowadzone zostały działania, mające na celu badanie oraz podnoszenie poziomu indywidualizacji w uczelniach w Polsce. Są to:

1. badania:
 - a. kwestionariusz ankiety skierowanej do studentów;
 - b. analiza wybranych raportów z wizytacji dokonywanych przez Polską Komisję Akredytacyjną pod kątem indywidualizacji programów studiów,
2. publikacje:
 - a. analiza uwarunkowań prawnych indywidualizacji programów studiów;
 - b. 7 publikacji podsumowujących realizację różnego typu zajęć;
 - c. publikacja dot. wpływu programów wymian na indywidualizację toku kształcenia;
 - d. niniejsza publikacja przedstawiająca dobre praktyki w zakresie indywidualizacji programu studiów,
3. kampania informacyjna,
4. szkolenia i sesje mentoringowe.

Opisane dobre praktyki zaczerpnięte są z ankiet przeprowadzonych wśród studentów, analizy wybranych raportów oraz publikacji Parlamentu Studentów RP 100 dobrych praktyk w polskim szkolnictwie wyższym. Szczegółowe opisy zostały stworzone na podstawie informacji dostępnych na stronach internetowych uczelni.

Czym są dobre praktyki?

Aby właściwie opisać i zrozumieć dobre praktyki w polskich uczelniach, należy najpierw ustalić definicję tego pojęcia.

Dobre praktyki to działania skuteczne, trwałe i powtarzalne, zawierające elementy innowacji oraz godne naśladowania. Ważną cechą jest ich uniwersalność- możliwość zaadaptowania proponowanych rozwiązań również w uczelni o innej specyfice czy wielkości. Dobre praktyki służą przede wszystkim doskonaleniu i podnoszeniu standardów.

Opisane w publikacji rozwiązania zostały przyporządkowane do kategorii tj. przedmioty obieralne, specjalizacje i specjalności, modyfikacja/dostosowanie programu studiów, studia międzywydziałowe, programy wymian, inne.

Wybrane dobre praktyki

Przedmioty obieralne

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 września 2018 r. w sprawie studiów, student powinien mieć możliwość wyboru zajęć, którym przypisano przynajmniej 30% z liczby punktów ECTS określonych jako konieczne do ukończenia studiów. Mogą się one kryć pod różnymi nazwami: przedmioty do wyboru, przedmioty wybieralne/obieralne, fakultety.

Warto zauważyć, że na liście tych przedmiotów nie powinny znaleźć się obowiązkowe zajęcia wychowania fizycznego, jako że nie są im przypisane punkty ECTS.

*Możliwość wyboru fakultetów realizowanych
w porozumieniu z innymi uczelniami*

Akademia Teatralna im. Aleksandra Zelwerowicza w Warszawie

Na liście fakultetów odnaleźć można nie tylko przedmioty realizowane w uczelni prowadzącej kształcenie na kierunku, ale i zajęcia odbywające się w ramach porozumienia z innymi uczelniami w mieście, dostępne dla studentów różnych kierunków. Dzięki temu zwiększa się pula wyboru przy równoczesnym zachowaniu wysokiej jakości prowadzonych zajęć. Daje to również możliwość realizacji wspólnych, międzyuczelnianych projektów.

*Summer School of Comparative US-EU Law
Uniwersytet w Białymstoku¹*

Letnia Szkoła Prawa Porównawczego US-EU Law jest tworzona we współpracy z Michigan State University College of Law. W każdej edycji uczestniczą zarówno studenci polscy, jak i amerykańscy. Zajęcia prowadzone są w języku angielskim. Po ukończeniu kursu, każdy uczestnik otrzymuje specjalny certyfikat, wydany przez Michigan State University, College of Law oraz dyplom Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku, potwierdzający udział w przedsięwzięciu i zaliczenie przedmiotów, oferowanych w ramach programu. Przedmioty te mogą być również zaliczone jako zajęcia specjalizacyjne w ramach programu IV i V roku studiów.

*Szkoła Prawa Niemieckiego
Uniwersytet w Białymstoku²*

Szkoła Prawa Niemieckiego prowadzona jest na Wydziale Prawa Uniwersytetu w Białymstoku we współpracy z Uniwersytetem Humboldtów w Berlinie. W programie przewidziane są zajęcia z prawniczego języka niemieckiego, co umożliwi studentom zaznajomienie się z niemiecką terminologią prawniczą. Kolejną część Szkoły Prawa Niemieckiego stanowią bloki zajęć z poszczególnych gałęzi prawa niemieckiego, które prowadzone są przez wykładowców z Humboldt Universität zu Berlin oraz niemieckich praktyków. Każdą edycję wieńczy studyjny wyjazd do Berlina, gdzie uczestnicy biorą udział w seminarium naukowym i mają szansę zweryfikować zdobytą podczas zajęć wiedzę w praktyce.

¹ <https://prawo.uwb.edu.pl/letnia-szkola-prawa-porownawczego-amerykanskiego-i-europejskiego> [dostęp: 14.11.21 r.]

² <https://prawo.uwb.edu.pl/szkola-prawa-niemieckiego> [dostęp: 14.11.21 r.]

Również prowadzone przez Uniwersytet w Białymstoku:

- ✓ Szkoła Prawa Francuskiego;
- ✓ Polsko-Rosyjska Szkoła Prawa;
- ✓ Polsko-Ukraińska Szkoła Prawa;
- ✓ Polsko-Białoruska Szkoła Prawa.

Wykłady zmienne

Akademia Muzyczna im. F. Nowowiejskiego w Bydgoszczy

Przedmiot fakultatywny, polegający na uczestnictwie w wybranych wydarzeniach (konferencjach, wykładach, koncertach itp.), zgodnych z efektami uczenia się i zaakceptowanych przez wykładowcę. Metodą weryfikacji jest sprawozdanie ustne.

Lektoraty jako przedmioty obieralne

Akademia Muzyczna im. F. Nowowiejskiego w Bydgoszczy

Oprócz obowiązkowego lektoratu przygotowującego do uzyskania poziomu B2 znajomości języka prowadzone są również lektoraty na różnych poziomach zaawansowania możliwe do wyboru jako zajęcia fakultatywne.

Możliwość korzystania z zajęć prowadzonych przez inne wydziały

Rozszerzenie puli przedmiotów fakultatywnych o zajęcia prowadzone na innych wydziałach (kierunkach), w celu zwiększenia dostępności i atrakcyjności. Dzięki temu studenci mają możliwość kompleksowego rozwoju swoich zainteresowań oraz indywidualnego rozwoju swojej ścieżki kariery.

Prowadzenie wybranych zajęć fakultatywnych w językach obcych

Dzięki dostępności zajęć prowadzonych w języku obcym studenci mogą rozwijać swoje kompetencje językowe, szczególnie w przypadku języka specjalistycznego. Jest to również element integracji oraz wsparcia studentów korzystających z programów mobilności międzynarodowej.

Ogólnouczelniany system zapisów na zajęcia

System zapisów niezależny od kierunku i roku, umożliwia poszerzenie oferty zajęć do wyboru, a także zmniejsza problemy związane z nierównomiernie rozkładającą się liczbą chętnych.

Ankietyzacja studentów w celu przygotowania atrakcyjnej oferty przedmiotów wybieralnych

Warto regularnie badać zainteresowanie studentów określonymi zagadnieniami i zajęciami, w celu zapewnienia zgodności oferty do wyboru z oczekiwaniami studentów, a także właściwego planowania liczebności grup zajęciowych. Szczególnie istotne stają się teraz umiejętności miękkie oraz umiejętność szukania informacji i ich weryfikacji.

Specjalizacje i specjalności

Z możliwością wyboru przedmiotów powiązane jest również pojęcie specjalizacji (lub specjalności), które są regułami nauczania w ramach kierunku studiów i pozwalają skupić się na bardziej sprecyzowanej ścieżce naukowej, badawczej czy artystycznej.

*Różnorodne zajęcia na różnych specjalizacjach
(nie występuje duża liczba zajęć wspólnych dla kilku specjalizacji)*

Istotnym elementem wyboru specjalizacji jest realność zróżnicowania ścieżek proponowanych w ramach kierunku. Pożądane jest, aby specjalizacje i specjalności rzeczywiście się od siebie różniły i pozwalały kształtować odmienne profile absolwenta.

Zajęcia modułowe

Wartym uwagi rozwiązaniem jest również możliwość wyboru przedmiotów z modułów tematycznych - przykładem są studia w Instytucie Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego, w ramach których osoba studiująca musi uzyskać określoną liczbę punktów z danego modułu, dowolnie dobierając zawierające się w nim przedmioty.

Modyfikacja/dostosowanie programu studiów

Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce w art. 85 stanowi prawo studenta do *odbywania studiów według indywidualnej organizacji studiów* - na zasadach określonych w regulaminie studiów. Uczelnie realizują ten przepis najczęściej poprzez: indywidualny program studiów, indywidualną organizację studiów, indywidualny tok studiów czy indywidualny plan studiów. Szczegółowe zasady i warunki tego rodzaju modyfikacji (dostosowania) programu studiów powinny być określone w przepisach wewnętrznych uczelni.

Istotny jest fakt, iż przyznania indywidualnej organizacji studiów nie można odmówić studentce w ciąży oraz studentowi będącemu rodzicem (par. 85 ust. 2 ww. Ustawy).

Narodowa Reprezentacja Akademicka projekt Ministerstwa Edukacji i Nauki³

Projekt wsparcia procesu kształcenia studentów-sportowców w ramach Narodowej Reprezentacji Akademickiej ma na celu umożliwienie realizowania równoległej kariery sportowej oraz nauki akademickiej. Obejmuje on dofinansowanie na organizację dodatkowych zajęć dydaktycznych dedykowanych studentom-sportowcom, będącym w trakcie kariery sportowej. Program zajęć dydaktycznych realizowany będzie w formie indywidualnej organizacji studiów w ciągu całego roku kalendarzowego, których podział będzie uzależniony od planowanego harmonogramu. Mogą korzystać z niego uczelnie publiczne i niepubliczne.

³<https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/narodowa-reprezentacja-akademicka---ii-edycja> [dostęp: 14.11.21 r.]

Program Kariera dwutorowa – Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu⁴

Celem Programu kariera dwutorowa jest zapewnienie sportowcom najlepszych warunków dla kontynuowania i rozwijania kariery sportowej oraz nauki akademickiej. Zakłada przede wszystkim zapewnienie wsparcia w celu odpowiedniego zarządzania i planowania kariery sportowej harmonijnie łączonej z nauką uniwersytecką. Wśród udogodnień są, m.in. zwolnienie z opłat, przyznanie indywidualnego toku Studiów czy opieka tutora.

Regulamin dostosowania warunków odbywania studiów do potrzeb studentów będących osobami niepełnosprawnymi lub przewlekle chorymi

Regulamin stanowi załącznik do regulaminu studiów i określa szczegółowe zasady dostosowania warunków studiowania do potrzeb wskazanych studentów. Stanowi on podstawę do zmiany formy uczestnictwa w zajęciach dydaktycznych, zmiany formy zapisu materiałów dydaktycznych i sporządzania notatek oraz zmiany trybu odbywania studiów. Przykład:

Regulamin dostosowania warunków odbywania studiów do potrzeb studentów będących osobami niepełnosprawnymi lub przewlekle chorymi Uniwersytetu Medycznego w Łodzi (załącznik nr 1 do Regulaminu studiów).⁵

⁴<https://www.ucs.umk.pl/kdwutorowa/> [dostęp: 14.11.21 r.]

⁵http://naukiozdrowiu.umed.lodz.pl/wp-content/uploads/2020/06/Uchwa%C5%82a-374_2020.pdf
[dostęp: 14.11.21 r.]

Studia międzywydziałowe

Zgodnie z Ustawą z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, uczelnie spełniające określone warunki mogą prowadzić indywidualne studia międzywydziałowe. Jest to sposób organizacji studiów umożliwiający uzyskanie dyplomu ukończenia studiów na więcej niż jednym kierunku, zgodnie z wyborem studenta.

Interdyscyplinarne Studia Zaawansowane Uniwersytet Szczeciński⁶

To oferta realizowana w ramach projektu „UNIWERSYTET 2.0. – STREFA KARIERY”. Celem studiów jest wykorzystanie potencjału naukowego i dydaktycznego US w celu kształcenia liderów życia społecznego i gospodarczego gotowych do podjęcia problemów, których rozwiązanie wymaga wykorzystania informacji pochodzących z wielu dyscyplin. Każdy uczestnik ISZ będzie studiował równoległe dwa wybrane przez siebie kierunki studiów drugiego stopnia i realizował pod opieką dwóch tutorów interdyscyplinarny projekt badawczy. Jednocześnie będzie korzystał z finansowego wsparcia badań oraz szeregu rozwiązań organizacyjnych oferowanych przez projekt „UNIWERSYTET 2.0. – STREFA KARIERY”.

⁶<https://usz.edu.pl/interdyscyplinarne-studia-zaawansowane-strona-internetowa-i-spotkanie-informacyjne-dla-studentow/> [dostęp: 14.11.21 r.]

*Międzyobszarowe Indywidualne Studia
Humanistyczno-Społeczne
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu⁷*

Są to studia międzywydziałowe współtworzone przez Wydział Filozofii i Nauk Społecznych, Wydział Humanistyczny, Wydział Nauk Historycznych, Wydział Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie oraz Wydział Sztuk Pięknych. Student ma nie tylko możliwość kształcenia na kilku kierunkach studiów, ale i pozostaje pod opieką tutora.

*Międzywydziałowe Indywidualne Studia
Matematyczno-Przyrodnicze
Uniwersytet Warszawski⁸*

MISMaP prowadzi studia międzyobszarowe w obszarach nauk: ścisłych (astronomia, chemia, chemia medyczna, fizyka, informatyka, matematyka), przyrodniczych (biologia, biotechnologia, geografia, geologia poszukiwawcza, geologia stosowana, ochrona środowiska) społecznych (gospodarka przestrzenna, psychologia, socjologia) humanistycznych (bioetyka, filozofia, kognitywistyka, Philosophy). Studia odbywają się pod opieką tutora, profesora lub adiunkta reprezentującego kierunek najbliższy zainteresowaniom studenta. Studenci wraz z tutorami ustalają własne, w pełni indywidualne programy studiów (IPS), złożone przede wszystkim z przedmiotów prowadzonych na wydziałach uczestniczących w Kolegium MISMaP oraz przedmiotów dodatkowych z innych wydziałów Uniwersytetu.

⁷ https://www.umk.pl/kandydaci/informacje/?id=20170610102748&id_kierunku=87 [dostęp: 14.11.21 r.]

⁸ <http://mismap.uw.edu.pl/o-mismap/> [dostęp: 14.11.21 r.]

Programy wymian

Kolejnym ze sposobów indywidualizacji programu studiów są programy wymian, zarówno krajowych jak i zagranicznych. Mobilność studencka umożliwia dodatkowy rozwój kompetencji społecznych, językowych, poznawania nowych kultur i tradycji. Student ma szansę zapoznać się z innymi metodami kształcenia, czerpać wiedzę od specjalistów z innego ośrodka badawczo-dydaktycznego, a także realizować projekty.

Promocja mobilności od 1 roku studiów

Aby studenci mieli realną możliwość skorzystać z programu wymiany, konieczne jest promowanie mobilności już od początku studiów - dzięki temu z odpowiednim wyprzedzeniem uda się wybrać atrakcyjną uczelnię, skompletować dokumenty i uzyskać niezbędne certyfikaty językowe.

Inne

Diamentowy Grant - program Ministerstwa Nauki i Edukacji

Wsparcie wybitnie uzdolnionych studentów prowadzących badania naukowe o wysokim stopniu zaawansowania pod kierunkiem opiekuna. Daje to m.in. możliwość skrócenia ścieżki kariery naukowej. W formule konkursowej środki finansowe przeznaczone są na finansowanie badań naukowych. Program był realizowany do roku 2021.

Oferta tutoringu lub mentoringu podczas realizacji programu studiów Uniwersytet Gdański

Wartościowa jest możliwość wsparcia przez opiekuna naukowego, który pomaga studentowi w pełni rozwinąć potencjał naukowy i realizować projekty badawcze.

Zapewnienie kursów wyrównujących wiedzę Uniwersytet Jagielloński

Proponowane są kursy w celu wyrównania wiedzy nowych studentów, aby deficyty z poprzednich etapów edukacji nie stanowiły przeszkody w dalszej nauce.

Umożliwienie studentom udziału w badaniach naukowych Uniwersytet Jagielloński

Studenci biorą udział w badaniach naukowych pod opieką nauczycieli akademickich. Prowadzą zespołową pracę badawczą w ramach projektu naukowego, ucząc się kooperacji obok typowej działalności indywidualnej.

Wybór pedagoga prowadzącego zajęcia indywidualne Akademia Muzyczna im. F. Nowowiejskiego w Bydgoszczy

W przypadku zajęć indywidualnych, szczególnie o specyfice artystycznej, niezwykle istotna jest relacja mistrz-uczeń; jej podstawą jest skuteczna współpraca studenta i pedagoga. Ważna jest możliwość wyboru, a także ewentualnej późniejszej zmiany pedagoga, aby podczas pracy rozwinąć pełny potencjał studenta.

Program TOP 15
Akademia Leona Koźmińskiego w Warszawie⁹

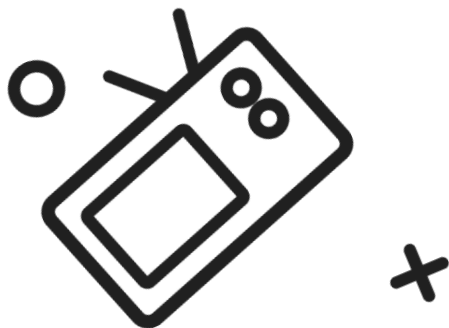
We współpracy z wybranym przez siebie opiekunem naukowym studenci prowadzą badania, a następnie prezentują ich wyniki w formie prac naukowych publikowanych w specjalnych zeszytach. Uczestniczą również w cyklu seminariów i warsztatów mających na celu rozwój kompetencji badawczych. TOP 15 jest otwarty dla studentów II, III, IV i V roku, niezależnie od kierunku oraz trybu studiów. Do korzyści należy uzyskanie know-how związanego z realizacją projektów badawczych, współpraca w mentorem czy własna publikacja.

⁹ <https://www.kozminski.edu.pl/pl/top-15> [dostęp: 14.11.21 r.]

Podsumowanie

Uczelnie w Polsce mogą poszczycić się licznymi dobrymi praktykami związanymi z indywidualizacją kształcenia. Niestety, wiele z nich działa jedynie na wybranych uczelniach, na innych zaś dostrzec można problemy z zapewnieniem studentom prawa do indywidualizacji ich programu studiów. Mamy nadzieję, że powyższa i inne publikacje, a także badania przeprowadzone w ramach zadania *Organizowanie i animowanie działań na rzecz środowiska akademickiego* Ministerstwa Edukacji i Nauki, realizowanego przez Parlament Studentów RP pozwolą przyjrzeć się tej kwestii, określić problemy, wprowadzić działania naprawcze i zaadaptować wspomniane dobre praktyki, a nawet dodać do powyższej listy kolejne.

Życzymy powodzenia!

WYBUR ZAJĘĆ
WIDZISZ BŁĄD?

Ministerstwo
Edukacji i Nauki

Zadanie publiczne współfinansowane jest ze środków
otrzymanych od Ministerstwa Edukacji i Nauki